

Kuvaszok a nagyragadozó védelemben

Kuvaszok és Nagyragadozók Természetvédelmi Program 2007–2010

Diplomamunkám írása, illetve három országban végzett terepi kutatások során fogalmazódott meg egy Kárpát-medencei természetvédelmi célú projekt létrehozásának igénye. Az elképzelést a megvalósulás követte, sok-sok ember áldozatkész segítségével és munkájával 2007-ben kezdetét vette a „Kuvaszok és Nagyragadozók Természetvédelmi Program”. Az első évek igazolni látszanak az elképzelés létjogosultságát, és a rendszerben részt vevő hagyományos elemek szoros egymásraltaláságát.

folytatás az 1. oldalról

A célokról

A program két fő célja: a kuvasz, mint a Kárpát-medencében őshonos magyar őrző pásztorkutyafajta, illetve a védettséget élvező nagyragadozó fajok (farkas, medve, hiúz) jobb megismerése itthon és külföldön egyaránt. A térségben őshonos, fent említett vadfajok védelmének aktív elősegítése mindhárom érintett országban (Magyarország, Szlovákia, Románia), különös tekintettel kártételük, és az állattartókkal való konfrontációjuk megelőzésére.

A kuvasz- és a nagyragadozó-védelem kapcsolatrendszere

A rendszerelvű természetvédelem térhódításával gyökeres változás állt be a nemrég még tüzzel-vassal irtott nagyragadozók helyzetében is. Ma már fokozottan védett természeti értéknek tartjuk számon e fajokat, elősegítve megmaradásukat. Számos projekt működik világszerte, amelyek célja a medve-, a farkas- és a hiúzpopulációk védelmének aktív elősegítése (A csúcsragadozók védelméről a Zöld Horizont 2009/1. számában olvashatunk részletes ismertetést – a szerk. megjegyzése).

Ezen munkák fontos tényezői az őrző pásztorkutyák, amelyek megfelelő alkalmazásával a legelő háziállatokban okozott károk jó eséllyel megelőzhetők, ami nagyban hozzájárul a védett ra-

gadozók iránti ellenérzésből elkövetett szándékos pusztítások csökkentéséhez. Tulajdonképpen egy több ezer éves kapcsolatról van szó, amely némileg módosult feltételrendszerben, hosszú távon nyújt kölcsönös előnyöket minden résztvevő félnek. Egy nagy múltra visszatekintő, hagyományos védelmi módszer segítségével az állattartók megelőzhetik a nagyragadozók által okozott károkat a legelletési időszakban. A nagyragadozók az emberi érdekekkel való konfrontációval (károkozás a háziállatokban) nem kerülnek olyan helyzetbe, ami rontja a védelmükre meghozott intézkedések hatékonyságát – helyi szinten, vagyis az élőhelyükön. A kuvaszok ilyen munkakörülmények között, szoros kölcsönhatásban a ragadozókkal valóban azokat a képességeiket, ősi értékeiket használhatják ki és tarthatják fenn tartósan, amittől egykor, kialakulásuk során pásztorkutyává lettek. Nem utolsó szempontként pedig a nyáj-őrzők alkalmazásának módszere a természetvédelem számára is a legelfogadhatóbb és támogatandó hagyományos védelmi módszer. (Kuvaszok szervezett és tervszerű alkalmazására a nagyragadozó-védelemben – kárpát-medencei őshonosságuk ellenére – eddig nem volt példa.)

Vizsgálati helyszínek

Hajdan, a Kárpát-medencében elterjedt kuvasz a sík- és hegyvidékeken egyaránt nélkülözhetetlen segítőtje volt a legelletési állattartással foglalkozóknak. Mára azonban a fajta kialakulásának és munkavégzésének hagyományos élettere nagy térségekből megszűntek. (Magyarországon már több mint 100 éve nincs alkalmazásban eredeti felhasználásában a fajta.) Mivel hazánk adottságai okán nincs lehetőség egy ilyen célú programban nyáj-őrzőket alkalmazni, ezért a kuvasz olyan határainkon túli, még meglévő tradicionális élettereit kerültk bevonásra, amelyek nagyragadozó-állományai is erősek. Szlovákiában és Romániában továbbra is igénylik a külterjes

legelletési állattartási rendszerek a kuvasz aktív őrzőmunkáját. A program két fő vizsgálati helyszínen zajlik: a Gömör–Tornai-karszton lévő Szlovák-karszt Nemzeti Park területén (öt helyszínen) és Erdélyben, Hargita és Maros megyékben (nyolc helyszínen) – termelőszövetkezetekben és magángazdaságokban összesen 24 kuvasszal. A kutatás szempontjából a két térség alapadottságai jelentősen különböznek. A gömör–tornai-karszti programterület a hazai nagyragadozó-állományaink szempontjából is kiemelt jelentőségű.

Módszertan

A tenyésztetek által felajánlott kutyák, illetve a program saját belső szaporulatának kuvaszai kölyökként kerülnek kihelyezésre azokra a helyszínekre, amelyek a vizsgálati feltételrendszernek meg-

Foto: Szabó István

felelnek. A kutyák többségükben juhok és kecskék őrzését végzik a veszélyeztetett területeken, de szarvasmarhák védelmére is alkalmazuk őket. Eddig négy ország tizennégy tenyészetéből ajánlottak fel kuvaszokat: Magyarországról, Szerbiából, Szlovákiából és Romániából. (Támogatónk – a program hosszú távú célkitűzéseinek megfelelő helyszínekre – minden esetben ellenszolgáltatás nélkül bocsátották rendelkezésre a kutyákat.) A vizsgálati helyszínek monitorozása rendszeresen, átlagosan három havonkénti terepi bejárással

élő nagyragadozók aktuális helyzetére, életviszonyaira, jelenlétükre, károkozásuk módjaira.

Eredmények, tapasztalatok röviden

A program eddigi három és fél éves tapasztalatai a következőképpen foglalhatók össze. A kuvasz-populáció egyedei, több mint száz év kihagyás után is képesek megfelelően beilleszkedni az eredeti feladatkör által támasztott széles és rendkívül összetett követelményrendszerbe. Mindkét vizsgálati térségben – megfelelő tartáskörülmények mellett – többségükben aktívan és hatékonyan képesek ellátni a legelő háziállat-állományok mellett őrzmunkájukat. Az összetett őrzés-védelmi rendszer egyik fő elemeként, hatékony viszatartó és megelőző hatással vannak a területen élő farkasok és medvék károkozására (a hiúz esetében eddig nem rendelkezünk értékelhető adatokkal). A tradicionális élet- és feladatkör összetett

és adatgyűjtéssel – illetve a térségi kapcsolattartók segítségével eseti jelleggel – történik. Kiemelten figyelünk a kutyák alkalmazkodására, munkavégzésére, a ragadozókkal való viszonyára és a területen

szelekciós tényezői erős hatással vannak a programban kihelyezett kuvaszokra. A több országban folyamatosan megjelenő publikációknak és előadásoknak köszönhetően sikerült tartósan ráirányítani a figyelmet a témára, az összetett, egymásra épülő elemek megőrzésének fontosságára. Az együttműködés különböző szintjei valósultak meg a témában érdekelt felek bevonásával: fajtagondozó szervezetek, nemzetipark-igazgatóságok, kuvasztenyésztetek, állattenyésztő szövetkezetek és magángazdaságok, állatorvosok, génmegőrző szervezetek, természetvédelmi szakemberek, szimpatizánsok, érdeklődők vesznek részt a programban.

Jövőkép

A témakör összetett volta és szorosan egymásra épülő, hagyományos kárpát-medencei elemek megőrzése alapvetően indokolja és igényli a természetvédelmi és génmegőrzési szervezetek aktívabb részvételét és szerepvállalását. Jól tudjuk, hogy a törvényi keretek és szabályozások valós értékét gyakorlati megvalósításuk és megvalósíthatóságuk adja. Kiragadott példaként: a 32/2004. (IV.19.) O.G.Y. határozat kimondja, hogy a kuvasz azon védett, őshonos, veszélyeztetett, magas genetikai értéket képviselő, tenyésztett magyar állatfajta sorába tartozik, amelyek nemzeti kincsnek minősülnek. A gyakorlati jellegű állami segítségnyújtás elengedhetetlen annak érdekében, hogy az éves szinten kb. 200-as egyedszámban törzskönyvezett, magánemberek kezében lévő, beszűkült genetikai bázisú kutyafajta – az őt meghatározó külső és belső értékeivel együtt – fennmaradhasson.

Puskás Ferenc
(természetvédelmi memók)

1. kép: Legelletési állattartás a Szlovák-karszt Nemzeti Parkban
2. kép: Kuvasz a program szaporulatából, a Hortobágyi Nemzeti Park bemutató területén
3. kép: Erdélyi pásztorkutyák munkájában kuvaszokkal
4. kép: Kuvasz és farkas koponyája az erdélyi vizsgálati helyszínről

Foto: Bölöni Botond

Bővebb információ: www.kuvaszokésnagyragadozok.hu
Hamarosan olvasható lesz – bővített, részletes szöveges és képi tartalommal, valamint angol nyelven is – az első három év gyakorlati tapasztalatainak összefoglalója.

Foto: Bölöni Botond